

Karl Fritjof Krassel

Hvad betyder SU'ens størrelse for valg af uddannelse?

Publikationen *Hvad betyder SU'ens størrelse for valg af uddannelse?* kan downloades fra hjemmesiden www.akf.dk

AKF, Anvendt KommunalForskning
Nyropsgade 37
1602 København V
Telefon: 43 33 34 00
Fax: 43 33 34 01
E-mail: akf@akf.dk

© 2010 AKF og forfatteren

Mindre uddrag, herunder figurer, tabeller og citater, er tilladt med tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til nærværende, bedes sendt til AKF.

© Omslag: Phonowerk, Lars Degnbol

Forlag: AKF
ISBN: 978-87-7509-945-0
I:\08 SEKRETARIAT\FORLAGET\KFK\5047\RESUME AF SPECIALE_VER03.DOCX
Juli 2010

AKF, Anvendt KommunalForskning

AKF's formål er at levere ny viden om væsentlige samfundsforhold. Hovedvægten ligger på forskning i velfærds- og myndighedsopgaver i kommuner og regioner. Det overordnede mål er at kvalificere beslutninger og praksis i det offentlige.

Karl Fritjof Krassel

Hvad betyder SU'ens størrelse for valg af uddannelse?

Forord

Det foreliggende notat er en sammenfatning af specialet *SU'ens betydning for Uddannelsesvalg* skrevet af Karl Fritjof Krassel, der har haft specialeplads i AKF. Specialet er indleveret ved Institut for Økonomi, Aarhus Universitet. AKF udgiver sammenfatninger af specialer af dimittender med tilknytning til AKF, hvis specialet har opnået karakteren 10 eller 12. Specialet kan i sin helhed findes på Statsbibliotekets hjemmeside på adressen:
<http://mit.econ.au.dk/Library/Specialer/2009/20031237.pdf>

Indhold

1	Indledning	7
2	Sammenhæng mellem SU og uddannelsesvalg.....	7
3	Metode og forventninger	8
4	SU påvirker studievalg	10
5	Utsigtede konsekvenser.....	11

1 Indledning

Det danske uddannelsessystem er bemærkelsesværdigt i den forstand, at staten både finansierer uddannelse og i et vist omfang også de studerendes leveomkostninger i forbindelse med uddannelse. Det har den konsekvens, at Danmark er et af de lande i OECD, der bruger flest offentlige ressourcer på videregående uddannelse målt i andel af BNP. På samme tidspunkt er Danmark det land, der bruger den største procentdel af disse ressourcer på uddannelsesstøtte. Sammenlignet med studerende i andre lande er danske studerende derfor relativt velstillede. Spørgsmålet er, om konstruktionen af det danske uddannelsessystem har betydning for, hvordan danske uddannelsessøgende vælger uddannelse.

Et offentligt finansieret uddannelsessystem og uddannelsesstøtteordning er typisk motiveret ud fra et ønske om, at alle skal have lige adgang til uddannelse. Ud over at ordningen sandsynligvis betyder, at flere vælger en uddannelse, kan det formodes, at Statens Uddannelsesstøtte også har betydning for, hvilke uddannelser der vælges. Det er denne hypotese, som specialet forsøger at belyse.

2 Sammenhæng mellem SU og uddannelsesvalg

Valg af uddannelse er på mange måder en kompleks beslutning. En uddannelsessøgende skal forsøge at vælge den bedste uddannelse blandt mange forskellige uddannelser. Den valgte uddannelse skal både være interessant at læse, have en sværhedsgrad, som matcher den uddannelsessøgendes evner og ikke mindst give fremtidsmuligheder, som matcher den uddannelsessøgendes drømme og forventninger. Da stort set al uddannelse i Danmark er skattefinansieret (inkl. SU), er de direkte omkostninger ved at tage en uddannelse ikke så afgørende. På trods af dette er der en række økonomiske aspekter ved valg af uddannelse, som den uddannelsessøgende alligevel må forholde sig til. Forskellige uddannelser giver fx udsigt til jobs med vidt forskellig løn. Det er heller ikke gratis at tage en uddannelse, fordi man går glip af lønindtægter under uddannelsen. Endeligt må man som uddannelsessøgende overveje, om det er nødvendigt med studielån gennem uddannelsen, hvilket også vil være en omkostning.

Specialet går ud fra den hypotese, at SU'ens størrelse kan have indflydelse på hvilken uddannelse, man vælger. At denne dynamik skulle være til stede, kan blandt andet sandsynliggøres, som følger: Antag, at en uddannelsessøgende forventer, at uddannelse vil medføre et behov for at optage studielån. Antag ligeledes, at den uddannelsessøgende på samme tid ikke ønsker eller ikke har mulighed for at gældsætte sig hårdere end en given procentdel af total fremtidig indkomst. Den uddannelsessøgende har med andre ord gældsaversion eller er kre-

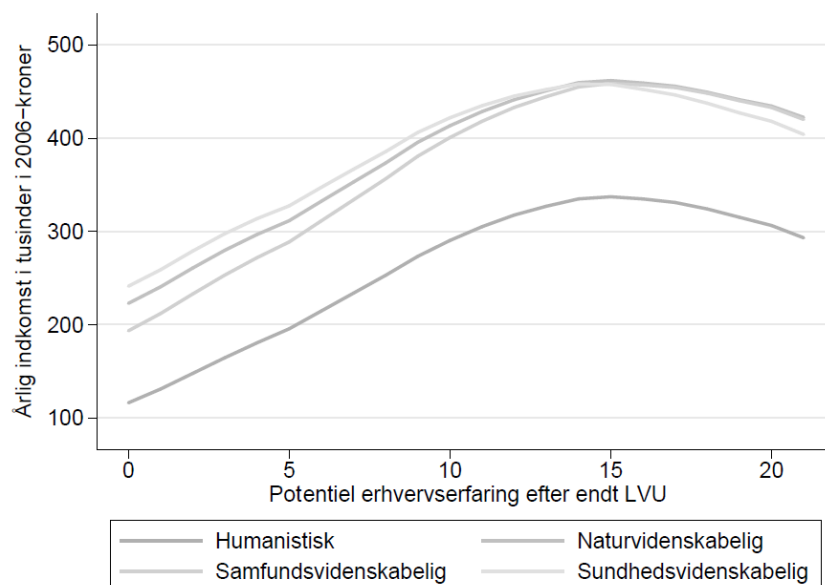
ditbegrænset. Dette begrænser den uddannelsessøgendes muligheder for valg af uddannelser, da det efterfølgende job skal give en vis indkomst. Det er nu åbenlyst, at hvis størrelsen af SU ændres, ændres også behovet for at stifte gæld. Og det vil igen kunne betyde, at antallet af relevante uddannelser for den uddannelsessøgende ændres. En stigning i SU vil betyde, at nogle uddannelsessøgende frigøres fra deres gældsaversion eller kreditbegrænsninger, mens en reduktion i SU binder flere i gældsaversion eller kreditbegrænsninger. Vi kan med andre ord forvente, at størrelsen på SU influerer på uddannelsesvalg.

3 Metode og forventninger

Specialets kvantitative analyse foretages på registerdata fra Danmarks Statistik. Konkret anvendes et datasæt bestående af persondata, indkomstdata og uddannelsesdata for perioden 1985 til 1991. For at simplificere analysen betragtes kun lange videregående uddannelser (LVU). Derudover deles de forskellige uddannelser op i studieretninger, der i grove træk svarer til de fakulteter, der kendes fra universitetsverden. Der anvendes i alt fire studieretninger: Humanistisk, natur-, samfunds og sundhedsvidenskabelig. Yderligere betragtes kun personer, som inden et år efter en almen studentereksamen (Stx) starter på en lang videregående uddannelse. Da stort set alle studerende benytter sig af SU, er det nødvendigt at anvende eksogen variation i SU for at estimere effekten af øget SU på uddannelsesvalg. En sådan eksogen variation bidrog SU-reformen i 1988 med. Reformen medførte en vifte af ændringer i SU-systemet, hvoraf den væsentligste ændring var, at SU blev gjort forældreindkomstsafhængig fra og med 19-års alderen mod 22-års alderen tidligere. Denne forskel før og efter reformen er udnyttet til at identificere effekten af øget SU på uddannelsesvalg.

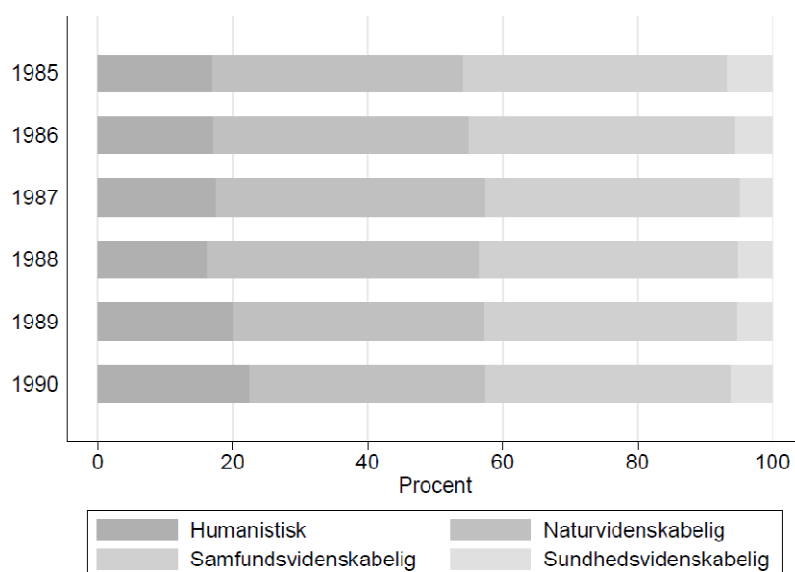
For at give en ide om, i hvilken retning en ændring i SU kan forventes at påvirke tilstrømningen til forskellige uddannelser, vises estimerede lønprofiler for 1985-dimittender fra de fire studieretninger i Figur 3.1. Det bemærkes, at natur-, samfunds- og sundhedsvidenskabelige uddannelser stort set giver samme lønafkast, mens lønafkastet til humanistiske uddannelser ligger væsentligt lavere. Hvis man antager, at en uddannelsessøgende, som vælger en humanistisk uddannelse, ville kunne have fået samme løn, hvis en uddannelse fra en af de andre uddannelsesretninger havde været valgt, kan omkostningen til at vælge den humanistiske uddannelse udregnes til at være ca. 32% af den potentielle indkomst. Man må derfor forvente, at øget SU giver øget tilstrømning til de humanistiske uddannelser. Det skal bemærkes, at det er en grov antagelse, at en gennemsnitlig dimittend fra en humanistisk uddannelse ville have fået samme løn som en gennemsnitlig dimittend fra en ikke-humanistisk uddannelse. Dog giver analysen en idé om, i hvilken retning øget SU kan påvirke.

Figur 3.1 Estimeret sammenhæng mellem potentiel erhvervserfaring og årlig lønindkomst

Figur 3.2 viser, hvilke uddannelser, gymnasiedimittender fra årene omkring SU-reformen har valgt at studere. Det ser ud til, at der er kommet flere studerende til de humanistiske uddannelser efter SU-reformen. Spørgsmålet er dog, om denne ændring skyldes ændringen i SU.

Figur 3.2 Valg af studieretning. Den vertikale akse angiver året for studentereksamen, mens grafen viser fordelingen af Stx-studenters valg af LVU senest året efter studentereksamen.

4 SU påvirker studievalg

Specialets estimeringsresultater viser, at størrelsen på SU har en signifikant effekt på valg af uddannelse. Øget SU øger tilstrømningen til humanistiske og naturvidenskabelige uddannelser på bekostning af de samfunds- og sundhedsvidenskabelige uddannelser. I analysen er der kontrolleret for alder, køn, bopæl, forældrenes uddannelse, indikator for matematik på højt niveau, karaktergennemsnit fra gymnasiet samt hvilket år, den uddannelsessøgende blev færdig med gymnasiet. Yderligere kontrolleres der for, om den uddannelsessøgende er kreditbegrænset. Da der i data ikke er oplysninger om de uddannelsessøgendes kreditværdighed, er det dog ikke muligt at kontrollere for kreditbegrænsning direkte (det samme gælder gældsaversion). Til gengæld er det muligt at kontrollere for forældrenes indkomst, som må forventes at have betydning for, hvor mange penge de uddannelsessøgende har. Denne tilgang er dog en smule problematisk, da forældrenes indkomst også angiver størrelsen af SU'en (præ-reform). At analysen alligevel lader sig udføre skyldes, at skønt sammenhængen mellem SU og forældreindkomst er ikke-kontinuert, må det forventes være tilfældet for forældreindkomst og grad af kreditbegrænsning.

Det er muligt på baggrund af resultaterne at udregne, hvor meget en stigning på eksempelvis 10.000 kroner pr. år i SU (omregnet til 2006-kroner) påvirker valget af studieretning. Denne udregning viser, at 10.000 kroner mere i SU pr. år giver en øget tilstrømning på de humanistiske og naturvidenskabelige uddannelser på 2,38% hver (se Tabel 4.1 nedenfor), mens tilstrømningen på de samfunds- og sundhedsvidenskabelige uddannelser falder med henholdsvis 4,33% og 0,43%. At der er flere, der vælger de humanistiske uddannelser, er i tråd med, hvad teorien forudsiger, da de humanistiske uddannelser netop er kendetegnet ved et lavt lønafkast. Derimod kan det undre, at vi også observerer en øget tilstrømning til de naturvidenskabelige uddannelser, da de er kendetegnet ved løn på niveau med de samfunds- og sundhedsvidenskabelige uddannelser. En mulig forklaring kan være, at arbejdsløsheden for nyuddannede var relativ høj for naturvidenskabelige (og humanistiske) uddannelser i perioden, mens den var relativt lav for de samfunds- og sundhedsvidenskabelige uddannelser.

Fravalg af mellemlange uddannelser

I den hidtidige analyse har der kun været fokus på valg af lang videregående uddannelse. Spørgsmålet er, om SU også ændrer på omfanget af videregående uddannelse, der vælges. Højere SU betyder, at de studerende kan opretholde en højere levestandard under uddannelsen. Højere SU vil med andre ord gøre det mere attraktivt at være under uddannelse. Resultaterne af denne analyse viser da også, at en stigning på 10.000 kr. i SU pr. år mindsker tilstrømningen til mellemlange videregående uddannelser med små 2 %, hvoraf langt størstedelen går til de lange videregående uddannelser (se Tabel 4.1).

Tabel 4.1 Specialets hovedestimer

	Ændring i tilstrømning ved en stigning på 10.000 kr. i SU pr. år
<i>Studieretning</i>	
Humanistisk	2,38%
Naturvidenskabelig	2,38%
Samfundsvidenskabelig	- 4,33%
Sundhedsvidenskabelig	- 0,43%
<i>Uddannelseslængde</i>	
Kort videregående	0,47%
Mellemlang videregående	- 1,90%
Lang videregående	1,45%

5 Utilsigtede konsekvenser

Specialets resultater viser, at størrelsen på SU både påvirker uddannelsesomfang og valg af uddannelse. Dette er et væsentligt resultat at erindre, når man politisk diskuterer SU. Hvis man fra politisk side ønsker at påvirke antallet, der tager en videregående uddannelse, vil et naturligt instrument være at justere SU'en. Politikere kan med andre ord forsøge at "lokke" unge med højere SU for at få dem til at tage en uddannelse. Dog skal de være opmærksomme på, at specialets resultater viser, at SU'en også har indflydelse på hvilke uddannelser, der vælges. Dette svækker SU'ens brugbarhed som instrument, da det ikke nødvendigvis er positivt, at flere tager en videregående uddannelse, hvis det med politikernes briller ikke er de rigtige uddannelser, der vælges. Det er eksempelvis ikke sikkert, at en stigning i SU netto vil øge tilstrømningen til de mellemlange videregående uddannelser. Det kan være problematisk, da mange af velfærdsstatens kerneydelser leveres af personer med mellemlange videregående uddannelser, såsom skolelærere, sygeplejersker og pædagoger. Derfor kan personer med kompetencer inden for disse områder blive en mangelvare, hvis SU'en øges. Ligeledes er det heller ikke sikkert, at man fra politisk hold ønsker flere med humanistiske uddannelser, da humanistisk uddannede alt andet lige må forventes at betale lavere skat som følge af lavere lønindtægter.

Resultaterne peger altså på, at man skal være varsom med at anvende SU til at påvirke uddannelsesbeslutninger, da SU kan have andre effekter end de tilsigtede. Hvis man ønsker, at flere tager en videregående uddannelse, men ikke ønsker at påvirke valget af uddannelse, kan en ændring af SU ikke stå alene. Den må eksempelvis kombineres med en ændring i antallet af udbudte studiepladser.

Hvad betyder SU'ens størrelse for valg af uddannelse?

Størrelsen på SU'en har betydning for unges uddannelsesvalg. Det viser et speciale fra Institut for Økonomi, Aarhus Universitet, hvor unges uddannelsesvalg i årene omkring en SU-reform er blevet analyseret.

Stiger SU'en, stiger andelen, der vælger humanistiske og naturvidenskabelige uddannelser på bekostning af primært de samfundsvidenskabelige uddannelser. Ligeledes vil en stigning i SU'en forøge antallet, som vælger en lang videregående uddannelse. Det sker på bekostning af de mellemlange, videregående uddannelser.